

Kapitel 7 – Tillbedjan i de apostoliska Skrifterna (NT)

I förra kapitlet lärde vi oss att det hebreiska ordet "hishtachavà" som ofta översatts som "tillbe" inte är ett uttryck för erkännande av en gudomlighet, ett gudaväsen eller gudomlig natur, utan är ett yttre bevis för ett inre erkännande av personer som har auktoritet och värdighet, antingen det rör sig om den Evige själv, hans himmelska sändebud, hans delegerade mänskliga agenter eller andra hedervärda personer.

Om vi studerar den grekiska texten i Septuaginta ser vi att båda de hebreiska orden "hishtachavà" och "sagad" och även det arameiska ordet "segid" översatts till ett enda grekiskt ord, "proskuneo",¹ som betyder "kyssa (med en slängkyss, eller som en hund slickar sin ägares hand), lisma, huka sig". Detta ord förekommer också i de grekiska texterna av de apostoliska Skrifterna (NT), som ligger till grund för nästan alla de svenska kristna översättningarna.

När vi därför stöter på ordet "proskuneo" i de grekiska texterna av de apostoliska Skrifterna (NT) måste vi gå tillbaka till det hebreiska ursprunget av detta ord för att kunna förstå dess innebörd. Ordet "proskuneo" har dock i stort sett samma betydelse som det hebreiska ordet "hishtachavà" och används på samma sätt i de apostoliska Skrifterna som i de äldre Skrifterna.

Användandet av det grekiska ordet "proskuneo" i förhållande till Messias

Vi finner ordet "proskuneo" i den grekiska översättningen av Matteus 2:2, 11. Svenska Folkbibeln har översatt dessa verser på följande sätt:

*"Var är judarnas nyfödde konung? Vi har sett hans stjärna gå upp och har kommit för att **tillbe** ("proskuneo") honom."... Och de gick in i huset och fick se barnet med Maria, dess mor. Då föll de ner och **tillbad** ("proskuneo") det, och de tog fram sina skatter och överlämnade gåvor till barnet: guld, rökelse och myrra.*

I den hebreiska text av Matteus som kallas "DuTillet", används ordet "hishtachavà" i dessa verser. Här ser vi att översättarna har valt att skriva ordet "tillbe" där ordet "proskuneo" förekommer i den grekiska texten. Men som vi såg i det förra kapitlet, kan vi inte säga att det hebreiska ordet "hishtachavà", som översatts till grekiska som "proskuneo", alltid betyder "tillbe", som om det hade att göra med den Högste.

När man översätter "proskuneo" som "tillbe" lägger man in i texten något som inte finns där och menar då att dessa visa män uppfattade detta barn som den Högste. Hur kan översättarna veta om dessa visa män från östern *tillbad* barnet, om den grekiska texten inte säger det? Texten säger "proskuneo", och det ordet betyder inte "tillbe" utan "böja sig ner i vördnad". Denna typ av översättning är tendentiös och vilseleder läsaren att förstå texten på ett sätt som inte stämmer med dess ursprungliga innehåll. Dessa visa män tillbad inte ett litet barn. De hade blivit undervisade i judisk litteratur och visdom av de judiska lärda i Babylon och borde känna till att *Elohim inte är en människa ... eller en människoson ...* (4 Mos 23:19). Genom att falla ner hyllade de det lilla barnet, inte som om det var den Allsmäktige, universums osynlige Skapare, utan för att det var den utlovade Messias, judarnas konung (Matt 2:2).

¹ Strong G4352 [προσκυνέω](#) proskuneo , pros-koo-neh'-o, From G4314 and probably a derivative of G2965 (meaning to kiss, like a dog *licking* his master's hand); to fawn or crouch to, that is, (literally or figuratively) *prostrate* oneself in homage (*do reverence to, adore*): - worship.

Idén om att tillbe ett barn, om det så skulle vara Israels framtida evige konung, som om det vore den Osynlige Allsmäktige Skaparen är en absurd tanke för en jude. Den tanken tillhör den hedniska världen.

En annan text där ordet "proskuneo" återfinns i den grekiska översättningen är Matteus 8:2, där det står skrivet:

Då kom en spetälsk fram och föll ner ("proskuneo") för honom och sade: "Herre, om du vill, kan du göra mig ren." (SFB)

I detta fall har ordet "proskuneo" översatts med "falla ner". Varför översatte man med "tillbad" på ena stället och "föll ner" på ett annat ställe när det är samma ord i den grekiska texten? Ordet "falla ner" är en bättre översättning av "proskuneo" eftersom en jude som fruktar himlen inte tillber en människa. Däremot kan han mycket väl falla ner för den utlovade konungen Messias och erkänna den delegerade makt han fått av den Högste. I den hebreiska texten DuTillet finner vi ordet "histachavà" i denna vers.

I Matteus 28:17-18 står det skrivet:

Och när de såg honom, tillbad ("proskuneo") de honom, men andra tvivlade. Då trädde Jesus fram och talade till dem och sade: "Jag har fått all makt i himlen och på jorden. (SFB)

Här ser vi ytterligare ett exempel på hur översättarna har valt att använda ordet "tillbe" när det grekiska ordet "proskuneo" förekommer. I den hebreiska texten DuTillet finner vi ordet "histachavà" i denna vers.

Eftersom varken det hebreiska ordet "hishtachavà" eller det grekiska ordet "proskuneo" nödvändigtvis innebär att man tillber den Högste, kan man inte grunda sig på dessa ord för att här hävda att lärjungarna tillbad Yeshua och på så sätt erkände honom som den Allsmäktige Elohim. Om man därför översätter på detta sätt bedrar man läsaren att tro att dessa lärjungar gav samma tillbedjan till Yeshua som de skulle ha gett till den Evige i himlen.

Om de skulle ha gjort så kan man inte bevisa det med hjälp av bibeltexten. Det finns en annan anledning till att man har ett sådant tendentiöst sätt att översätta. På detta sätt försöker man att tolka in en förutfattad teologi i bibeltexten trots att den inte ger stöd för en sådan teologi. Den Svenska Folkbibeln gör sig skyldig till detta brott vid flera tillfällen och därför bör man vara försiktig med att grunda sin uppfattning på en sådan översättning.

En lära kan inte grundas på översättningar av Bibeln eftersom översättarna till en text oftast lägger in sin egen uppfattning om hur ursprungstexten skall förstås, vilket till viss del är oundvikligt. Det räcker inte ens att använda den grekiska texten som grund för en lära. Vi har tillräckligt med historiska bevis, liksom bevis från Skrifterna själva, som övertygar oss om att apostlarna och deras efterföljare inte skrev på grekiska utan på hebreiska och arameiska. Den syriansk-ortodoxe prästen i Örebro, Jakob Elia, säger att den arameiska versionen av NT som man använder i den syrisk-ortodoxa kyrkan aldrig har översatts från något annat språk.

Även om man skulle ha skrivit på grekiska måste man utgå från hebreiskt perspektiv för att förstå de termer som används i de apostoliska Skrifterna och på så sätt få en rätt förståelse. Författarnas sinnen var nämligen inte präglade av ett grekiskt tänkande utan ett hebreiskt. Den himmelska uppenbarelsen gavs i ett hebreiskt sammanhang och med hebreiskt språkbruk. Därför är det bedrägligt att gå till den grekiska uppfattningsvärlden för att förstå de hebreiska apostoliska Skrifterna. De är inte grekiska vare sig i grammatik eller i tankevärld. Om vi nu använder de grekiska manuskripten måste vi

försöka förstå de grekiska orden med hjälp av deras hebreiska motsvarighet, annars löper vi stor risk att missförstå det vi läser. Men i första hand bör vi använda oss av de arameiska manuskripten som är äldre än de grekiska och trots att de blivit reviderade ligger de närmare originalen och den hebreiska förståelsen av den himmelska uppenbarelsen.

Dessutom måste vår förståelse av det som Messias och hans lärjungar lär ut vara helt i linje med den uppenbarelse som Moshè och Profeterna redan gett i de tidigare Skrifterna. Allt det som står i de apostoliska Skrifterna måste bedömas och tolkas med utgångspunkt från den skrivna uppenbarelse som redan givits på Sinai och därefter.

För en jude är det absurt att tänka sig att en människa kan få samma respekt som Skaparen, eftersom han mycket väl vet att Elohim inte är en människa eller en människoson. Att lärjungarna föll ner inför Yeshua betyder inte att de erkände honom som den Allsmäktige, utan att de erkände att han fått fullmakt från Himlen. Han var Faderns Sändebud, men han var inte Fadern. Det var som Sändebud han blev erkänd och hyllad.

Vi skall nu gå till ett annat avsnitt där ordet "proskuneo" förekommer i den grekiska texten. I Markus 5:6-8 står det skrivet:

När han nu på långt håll fick se Jesus, sprang han fram och föll ner ("proskuneo") för honom och skrek: "Vad har jag med dig att göra, Jesus, den högste Gudens Son? Jag besvär dig vid Gud: Plåga mig inte!" Jesus hade just befallt honom: "Far ut ur mannen, du orene ande!" (SFB)

Lägg märke till att vi här har samma ord "proskuneo" som tidigare och som översattes som "tillbad". Det ser ut som om översättarna här inte uppfattat det som att den orene anden i den besatte mannen tillbad Yeshua. Frågan uppstår varför man översätter ordet på ett sätt i ett sammanhang och på ett annat sätt i ett annat sammanhang.

Den orene anden erkände Yeshua som den *högste Gudens Son*, inte som den Högste själv. Tidigare har vi nämnt att den hebreiska förståelsen av ordet "son" inte nödvändigtvis betyder att den som födde har reproducerat sig utan att den som kallas son blivit fostrad av honom till att vara hans efterföljare och därigenom fått makt att vara hans representant. Vi har också sett att uttrycket "Elohims Son" betyder Messias, den smorde kungen. Genom att falla ner erkände den onde anden den auktoritet som Yeshua fått av den Högste.

I Johannes 9:35-38 står det skrivet:

*Jesus fick höra att de hade drivit bort honom, och när han fann honom sade han: "Tror du på **Människosonen**?" Han svarade: "Vem är han, herre? Tala om det så att jag kan tro på honom." Jesus sade: "Du har sett honom. Den som talar med dig, han är det." Då sade mannen: "Jag tror, Herre." Och han **tillbad** ("proskuneo") honom. (SFB)*

Enligt denna textversion frågade Yeshua den som varit blind om han trodde på "Människosonen", som på hebreiska heter "ben Adam" som betyder "Adams son", "mänsklighetens son" eller helt enkelt "människa". Ordet "Adam" kommer från "adamà" som betyder "jord". När Yeshua vid många tillfällen använder uttrycket "ben Adam" om sig själv, identifierar han sig med den förste Adam, som hade blivit tagen från jorden, och som hade blivit skapad till Elohims avbild. På samma sätt som Adam blev tagen från jorden genom ett övernaturligt ingripande blev "Människosonen" tagen ur jorden, eftersom hans moders kropp kom från jorden. Och på samma sätt som den första människan blev skapad till Elohims avbild och likhet, utan synd, blev "den siste Adam"

som är "den andra människan"² skapad utan synd till Elohim's avbild och likhet. Skillnaden mellan dem var att den första människan föll vilket den andra människan inte gjorde.

En annan skillnad var att den första människan, i motsats till den andra människan, skapades enligt den förebild, den mästarplan som den Evige av evighet hade inom sig själv av den tillkommande Messias (Rom 5:14b³). I judisk litteratur kallas denna mästarplan som används för hela skapelsen, inklusive människan, "Adam hakadmon" – den tidigare/primäre Adam. Den andra människan var själv den mästarplanen som nu kommit ner från himlen och blivit kött (Joh 1:14; 3:13⁴, 31; 17:5; 1 Kor 15:47).

Men, nu ligger det till så att man till texten i Johannes 9 kan finna olika varianter av grekiska manuskript där somliga säger "Människosonen" och andra "Guds Son". Reformationsbibeln följer Textus Receptus och översätter "Guds Son" men de flesta svenska översättningarna följer de grekiska texter som säger "Människosonen". Vi har alltså här en förvirring när det gäller vad som egentligen stod där i originalet. Om vi går till den arameiska texten finner vi uttrycket "Guds Son". Jag tror att den versionen är den korrekta och därför skulle Yeshua vid detta tillfälle inte ha sagt "ben Adam" om sig själv utan "ben Elohim".

Uttrycket "Gud Sonen" förekommer inte på något enda ställe i Skriften.

Den hebreiska förståelsen av uttrycket "Elohim's Son" skiljer sig betydligt från den kristna förståelsen av uttrycket "Guds Son" eller "Gud Sonen". Adam kallas för Elohim's son i Lukas 3:38 och Israel kallas för Elohim's förstfödde son i 2 Mosebok 4:22. När man då läser de texter som talar om att Yeshua är Elohim's Son är det viktigt att man inte använder de kyrkohistoriska glasögonen och tolkar denna term från ett efterbibliskt grekiskt perspektiv. De som böjde sig inför Yeshua när de fick uppenbarelse om att Han var Elohim's Son gjorde det inte från ett kristet treenighetsläro-perspektiv, utan utifrån ett judiskt perspektiv. Från ett hebreiskt perspektiv kan vi då dra slutsatsen att de alltså inte *tillbad* honom utan gjorde samma sak som de tidigare judarna gjort inför kung David och andra digniteter (1 Krön 29:20).

Denne man böjde sig alltså ner i vördnad och respekt inför den utlovade Davids Son, kung Messias, som blev utvald och kallad att vara Elohim's Son och som nu hade kommit (1 Krön 22:10; 28:6; Luk 1:35).

Låt oss nu gå till ett annat textsammanhang. I den grekiska versionen av Hebreerbrevet 1:6 finner man ordet "proskuneo" som översättning av det hebreiska ordet "hishtachavà" som förekommer i Psalm 97. I Hebr 1:6 står det skrivet:

*Likaså säger han, med tanke på den tid då han åter skall låta den **förstfödde** inträda i världen: "Och alla Guds änglar skola **tillbedja** ("proskuneo/hishtachavà") honom." (1917)*

Psalm 97 talar om hur den Evige kommer och upprättar sin rättfärdighet på hela jorden med eld och blixtrar som gör att fienderna blir uppbrända, jorden skakar, bergen smälter och alla folk ser hans ära. Detta är helt klart en profetia om Messias andra tillkommelse.

² 1 Kor 15:45, 47

³ Det grekiska ordet "tupos" som används i Rom 5:14b och som översatts som "förebild" kan också förstås som "avbild" (Apg 7:43; Joh 20:25 "hål"). Två översättningar, till spanska och engelska, som jag har av den arameiska texten säger att Adam var en avbild av den som skulle komma.

⁴ 1917 års översättning avslutar med orden "som var i himmelen" vilket är en felöversättning. Det skall stå *som är i himmelen*. Människosonen befanns sig även i Faderns inre under tiden han gick på jorden, som det också står skrivet i Joh 1:18: *den enfödde Sonen, som är i Faderns sköte* (1917). Det äldsta grekiska manuskriptet av Joh 1:18 säger "enfödde Guden", men den äldre syriska texten säger "Son", vilket överensstämmer bättre med resten av Johannes evangelium och läran i hela Skriften. Detta är uppenbarligen en av flera texter som blivit manipulerade.

I det sammanhanget står så vers 7, där det talas om att alla elohim, d.v.s. änglar⁵, kommer att böja sig ner inför Honom i vördnad.

I Psalmen sägs det att det är den Evige som får detta erkännande av änglarna. Men i Hebreerbrevet används samma citat om Messias. Många grundar sig på dessa texter för att hävda att detta är ett bevis för att Messias är den Evige. Det ligger nära till hands att tolka denna och andra liknande texter på det sättet. Men om vi utgår från principen om agenter som vi behandlade i kapitel 5 är det inte svårt att förstå dessa texter utifrån en annan synvinkel.

Lägg märke till att uttrycket "förstfödde" används om Sonen. Det är viktigt att förstå att termen "förstfödd" inte nödvändigtvis behöver stå för den av söner som var först född. Kung David kallas för förstfödd i Psalm 89:28 trots att han var den åttonde sonen i familjen. Där står det skrivet:

Jag skall göra honom till den förstfödde, till den högste bland kungarna på jorden.
(SFB)

Kung David blev alltså gjord till den förstfödde, till att vara den högste bland kungarna på jorden. David står här som profetisk förebild till Davids Son, Messias, som blivit utvald att vara den förstfödde, d.v.s. den som blivit förutbestämd till att vara den högste bland kungarna på jorden.

Den förstfödde sonen i familjen blev insatt av fadern att vara hans representant och familjens ledare. Ibland kunde fadern välja en annan av söner till denna uppgift (1 Krön 26:10). Förstfödsrätten innebar även rätten att vara familjens präst. De förstfödda var nämligen från början kallade att vara präster (2 Mos 19:22; 4 Mos 3:12). När nu Messias kallas för "den förstfödde" ligger inte betoningen på frågan om han är skapad eller född utan visar på att Han har fått rätten att regera och utföra en prästerlig tjänst. Funktionen som förstfödd har enligt Skrifternas uppenbarelse i första hand inte att göra med födelse utan att man har fått rätten att inta en ledarposition över resten av syskonen, som det står skrivet i 1 Mosebok 27:29a:

Folk skall tjäna dig och folkslag falla ner för dig. Var en herre över dina bröder. Din mors söner skall falla ner för dig. (SFB)

Samma tanke finner vi i Kolosserbrevet 1:15 där det står skrivet:

Han är den osynlige Gudens avbild, den förstfödde i hela skapelsen (Bibel2000)

Både 1917 års översättning och Svenska Folkbibeln har haft svårt med denna vers som enligt den grekiska texten ordagrant översatts som *skapelsens förstfödde*. Det ser ut som om man inte förstått den hebreiska betydelsen av termen *förstfödd* utan enbart tolkat den som att Messias skulle vara den förste i tid. Därför passar det inte in att översätta att Messias är skapelsens förstfödde för då löper man risken att folk missförstår det och tror att han var den förste som skapades. Därför har både 1917 och SFB lagt till ordet *före*, och lägger så in i bibeltexten läran om att Messias skulle vara den förstfödde *före* allt skapat, som om den Evige skulle kunna reproducera sig. Denna tolkning ligger långt ifrån den hebreiska förståelsen av termen *förstfödd* som en titel, som ges till den som får makt att regera i faderns namn, som hans representant och sändebud. Yeshua är insatt till att vara skapelsens förstfödde, d.v.s. den högste över skapelsen som har fullmakt att regera över allt (Matt 28:18).

Låt oss nu återgå till Hebreerbrevet 1:6. I samma kapitel har det tidigare påpekats att Yeshua fick ärva namnet att vara Elohim's Son (v 4-5). Det skedde när han uppväcktes

⁵ Så översattes ordet i Septuaginta. I 1917, SFB och Bibel2000 översatte man ordet "elohim" med *gudar*.

från de döda (Apg 13:32-33; Rom 1:4). Som vi tidigare nämnt innebär sonskapet representantskap och fullmakt. Det namn, d.v.s. den position som Yeshua då fick ärva, att vara Elohim's Förstfödde Son, var förmer än änglarnas. Men inte förrän efter att ha blivit uppväckt från de döda blev Yeshua satt i en position som är mycket högre än änglarnas, som vi också kan se i Hebreerbrevet 2:5-9 där det står skrivet:

Det är inte under änglar han har lagt den kommande världen som vi talar om. På ett ställe har någon vittnat:

*"Vad är en människa, eftersom du tänker på henne, eller en **Människoson** (ben Adam), eftersom du tar dig an honom? En liten tid gjorde du honom **ringare än änglarna**, och du krönte honom med härlighet och ära. Allt har du lagt under hans fötter."*

*När han lade allt under honom, utelämnades inget, allt skulle vara lagt under honom. Ännu ser vi inte allt vara lagt under honom. Men Jesus, som för en liten tid gjordes ringare än änglarna, **honom ser vi nu krönt med härlighet och ära därför att han led döden**. Genom Guds nåd skulle han smaka döden i allas ställe. (SFB)*

Den hebreiska texten i Psalm 8:6 som Hebreerbrevets författare citerar, och som översatts som *en liten tid gjorde du honom ringare än änglarna*⁶ kan översättas ordagrant på följande sätt:

Och du lät honom sakna lite [i jämförelse] med elohim.

Texten i Psaltaren nämner först en människa och därefter en människoson. I första hand talar det om den förste Adam och hans ättlingar under vilkas fötter allt lades (1 Mos 1:26). Den talar också i sin profetiska dimension om Människosonen, den sista och andra människan, under vilkens fötter allt skulle komma att läggas, även änglarna.

Lägg märke till att titeln "ben Adam" som förekommer i denna text, talar om en varelse som först står lägre i rang än änglarna. När Yeshua använder denna titel om sig själv presenterar han sig alltså som en människa (1 Tim 2:5). Han var också verkligen en fullkomlig människa, i allt lik sina bröder men utan synd (Heb 2:17; 4:15).

Först efter uppståndelsen fick han en annan status som odödlig och då kunde han kroppsligen rymma den Eviges hela fullhet (Kol 2:9). Därför presenteras han i Daniel 7:13 och i Uppenbarelseboken 1:13 och 14:14 i sitt förhärligade tillstånd som en som *liknar* en människoson. I sitt odödliga förhärligade tillstånd är han mycket mer än en människa, men han liknar fortfarande en människoson.

Texten i Hebreerbrevet lär oss att det bara var genom sitt dödslidande som den siste Adam kunde få äran att upphöjas över änglarna. Yeshua var, som tidigare nämnts, från början i en lägre rangordning än änglarna, han var innan uppståndelsen *ringare än änglarna*. Men genom att han troget gick igenom dödslidandet upphöjde den Evige honom över alla änglar och över allt skapat. Då fick han ärva det namn som är mycket högre än änglarnas, nämligen rätten att vara den Förstfödde Sonen som till fullo representerar Fadern. Detta stämmer väl överens med Efesierbrevet 1:20-23 där det står skrivet:

*Med denna kraft verkade han i Kristus, när han uppväckte honom från de döda och satte honom på sin högra sida i himlen, **över alla furstar och väldigheter, makter och herradömen, ja, över alla namn som kan nämnas inte bara i denna tidsålder utan också i den kommande**. Allt lade han under hans fötter, och honom som*

⁶ Den grekiska översättningen av Hebreerbrevet följer Septuaginta.

är **huvud över allting** gav han åt församlingen, som är hans kropp, fullheten av honom som uppfyller allt i alla. (SFB)

När nu Hebreerbrevet 1:6 säger att den förstfödde åter inträder i världen är det inte med samma rang som han hade då han var här första gången utan i sitt förhärligade och upphöjda tillstånd. På grund av det tillståndet kommer alla änglar att falla ner i vördnad och på så sätt erkänna den överhöghet som Han fått av sin Fader.

Eftersom Han då kommer som representant för den Evige, är det den Evige som kommer genom honom och på så sätt uppfylls Psalm 97 där det talas om att den Evige kommer till jorden för att regera och då kommer alla änglar att falla ner ("hishtachavà") inför Honom. Och mer än så. När Yeshua blev beklädd med odödlighet och fick en förvandlad kropp kunde han rymma den Eviges hela fullhet kroppsligen (Kol 1:19; 2:9). I detta fall blir det då inte någon större skillnad mellan Fadern och Sonen eftersom Sonen kommer i Faderns Namn och Fadern bor med hela sin fullhet i Sonens kropp.

Strax innan han lämnade oss när han var här första gången sa han att han inte skall komma tillbaka till Yerushalayim förrän judarna som bor där säger till honom "Välsignad vare Han som kommer i den Eviges Namn!" (Matt 23:39). Den dagen är snart här, prisat vare den Eviges underbara Namn!

Användandet av det grekiska ordet "proskuneo" i förhållande till andra människor

I Matteus kapitel 18 berättar Yeshua en liknelse om en låntagare som föll ner för sin långivare. I vers 26 förekommer ordet "proskuneo" i den grekiska texten, där det står skrivet:

Tjänaren föll ner ("proskuneo") för honom och bad: Ha tålmod med mig, så skall jag betala dig alltsammans. (SFB)

Denna text utgör ett bevis för att ordet "proskuneo" inte måste förstås som tillbedjan inför den Högste, eftersom en människa här faller ner ("proskuneo") inför en annan liknande människa.

I Uppenbarelseboken 3:9 står det skrivet:

Se, jag överlämnar åt dig några från Satans synagoga, några som säger att de är judar men inte är det utan ljuger. Jag skall få dem att komma och falla ner ("proskuneo") inför dina fötter, och de skall förstå att jag har dig kär. (SFB)

Här säger Yeshua att han kommer att göra så att några bedragare kommer att falla ner inför fötterna på den "ängel" som fanns i församlingen i staden Filadelfia. Det grekiska ordet för att falla ner är just "proskuneo". Om Yeshua hade ansett detta vara tillbedjan hade han inte gjort så att dessa män skulle falla ner inför fötterna på ett sändebud i en av församlingarna.

Detta lär oss att ordet "proskuneo" i den grekiska texten av de apostoliska Skrifterna inte nödvändigtvis behöver betyda "tillbe" utan också "böja sig ner i vördnad". På samma sätt som termen "hishtachavà" i de hebreiska texterna, används ordet "proskuneo" både för att uttrycka tillbedjan inför den Högste och för att böja sig ner i vördnad inför Elohims Son och andra människor med hög position.

Användandet av det grekiska ordet "proskuneo" i förhållande till den Högste

På samma sätt som det hebreiska ordet "hishtachavà" står det grekiska ordet "proskuneo" inte bara för den yttre handlingen av att böja sig ner i vördnad inför en hedervärd person utan också för hela offerttjänsten inför den Evige. Det kan vi se i samtalet mellan Yeshua och den samariska kvinnan vid Sykars brunn där den grekiska texten använder ordet "proskuneo".

I Johannes 4:20-24 står det skrivet:

*Våra fäder har **tillbett** ("proskuneo") på detta berg, och ni säger att den plats där man skall **tillbe** ("proskuneo") finns i Jerusalem." Jesus svarade: "Tro mig, kvinna, den tid kommer, då det varken är på detta berg eller i Jerusalem som ni skall **tillbe** ("proskuneo") Fadern. Ni [samarier] **tillber** ("proskuneo") vad ni inte känner. Vi [judar] **tillber** ("proskuneo") vad vi känner, eftersom frälsningen kommer från judarna. Men den tid kommer, ja, den är redan här, då sanna tillbedjare skall **tillbe** ("proskuneo") Fadern i ande och sanning. Ty sådana **tillbedjare** ("proskuneo") vill Fadern ha. Gud är ande, och de som **tillber** ("proskuneo") honom måste **tillbe** ("proskuneo") i ande och sanning." (SFB)*

Det första vi lär oss av denna text är att ordet "hishtachavà/proskuneo" här står för hela offerttjänsten inför den Evige. Samarierna hävdar att man skall offra till den Evige på berget Gerizim (5 Mos 11:29), men judarna lär att man bara får offra i templet i Yerushalayim (5 Mos 12:5-6).

Det andra vi lär oss av Messias undervisning till den samariska kvinnan är att judarna i templet tillber den Evige enligt den rätta uppenbarelsen som ger frälsning i motsats till den blandreligion som samarierna utövade.

Det tredje vi lär oss är att från och med att Messias kom blev det möjligt att utföra ytterligare en tempeltjänstgöring i en ny dimension vid det andliga himmelska tabernaklet. Denna text ger oss inget stöd för den obibliska läran om att tempeltjänsten i Yerushalayim skulle upphävas av Messias.

Det fjärde vi lär oss av denna konversation är att Fadern söker sådana som är villiga att tjänstgöra i denna andliga dimension av himmelsk offertjänst i det sanna tabernaklet som inte finns i den materiella världen utan i den andliga världen. Från och med Yeshuas uppståndelse kunde Han invigas i det himmelska tabernaklet för sin översteprästerliga tjänst enligt Malki-Tsedeks sätt. Därefter blev även hans efterföljare iklädda de andliga prästkläderna och kunde tjänstgöra under Honom i ande och sanning.

Yeshua tjänstgör nu i det himmelska tabernaklet med att uppoffra sig själv till förmån för Israels tolv stammar och be för dem inför den Evige (2 Mos 28:12, 29). Han ber också för de hedningar som genom judarnas budskap om frälsning kommit till tro, tagit emot Honom och fått del av Anden (Joh 17:20-21; Rom 8:34).

Yeshua är den förste tillbedjaren i det himmelska tabernaklet och han ber inför Fadern. Inte någon gång kom Israels folk till templet för att offra till översteprästen. Översteprästen hjälpte dem däremot att offra till den Evige. Om nu Yeshua tjänstgör som himlens överstepräst, hur skulle det då kunna vara rätt att offra till Honom? Han är ju den som uppmanar oss att be till Fadern och Han uppmanar oss också att tillbe Fadern. Hur skulle han då kunna vara föremålet för våra böner och vår tillbedjan? Om vi lyssnar till och lyder Hans röst kommer vi varken att be till Honom eller ge vår tillbedjan till Honom. Det finns inte någon text i hela Skriften som ger oss rätt att be Sonen om något. Han är ju vägen till Fadern, men han är inte målet. Han är ju dörren in till Fadern, men han är inte Fadern. Han är medlaren, men Han är inte den andra parten. Han är

tillbedjaren, men han är inte föremålet för tillbedjan. Det är Fadern, inte Sonen, som söker tillbedjare. Låt oss följa Yeshuas lära och exempel och tillbe Fadern.

Tillbedjan i himlen

Fadern gav Yeshua den uppenbarelse som beskrivs i Uppenbarelsesboken. Därefter skickade Yeshua den vidare till en ängel som sedan förde den vidare till Yochanan som därefter skrev ner en stor del av vad han såg och hörde för att vi andra skulle få del av det (Upp 1:1-2). I denna uppenbarelse får vi en inblick i hur det är i himlen. Genom att studera den kan vi få en liten aning om hur det ligger till med den himmelska tempeltjänsten. Hur är det egentligen? Får Sonen samma tillbedjan som Fadern i himlen? Uppenbarelsesboken ger oss svaret.

I Uppenbarelsesboken 4:10-11 står det skrivet:

*...då **faller** de tjugofyra äldste **ner** ("pipto") inför **honom som sitter på tronen och tillber** ("proskuneo") honom som lever i evigheternas evigheter. De lägger ner sina kronor inför tronen och säger: "**Du, vår Herre och Gud**, är värdig att ta emot pris, ära och makt, ty du har skapat allt. Genom din vilja kom det till och blev skapat." (SFB)*

Här får Yochanan komma upp i anden och se hur de 24 äldste faller ner och utför en yttre vördnadshandling, som rätteligen kan kallas för tillbedjan, inför Honom som sitter på tronen och som beskrivs som *Herre och Gud*, på hebreiska "YHWH Elohim". Ordet "proskuneo", som motsvarar det hebreiska ordet "hishtachavà", används här tillsammans med ett annat ord "pipto", som betyder "falla ner" och som motsvarar det hebreiska ordet "nafal"⁸, för att beskriva det som dessa äldste gjorde inför den Högste. Lägga märke till att två ord används.

Vi skall nu bläddra fram ett kapitel och se vad som händer när Lammet kommer in i bilden och tar emot en speciell bokrulle från Honom som sitter på tronen.

I Uppenbarelsesboken 5:8-14 står det skrivet:

*Och när det tog bokrullen, **föll** de fyra väsendena och de tjugofyra äldste **ner** ("pipto") inför Lammet. De hade var och en sin harpa och skålar av guld, fulla av rökelse, som är de heligas böner. Och de sjöng en ny sång: "Du är värdig att ta bokrullen och bryta dess sigill, ty du har blivit slaktad, och med ditt blod har du åt Gud köpt människor av alla stammar och språk, folk och folkslag. Du har gjort dem till ett konungadöme, till präster åt vår Gud, och de skall regera på jorden."*

Och jag såg, och jag hörde rösten av många änglar runt omkring tronen och väsendena och de äldste. Deras antal var tiotusen gånger tiotusen och tusen gånger tusen. Och de sade med hög röst: "Lammet, som blev slaktad, är värdigt att ta emot makten, rikedomerna och visheten, kraften och äran, härligheten och tacksägelsen."

Och allt skapat i himlen och på jorden och under jorden och på havet, ja, allt som finns i dem hörde jag säga: "Honom som sitter på tronen, honom och Lammet, tillhör tacksägelsen och priset, äran och makten i evigheternas evigheter." Och de

⁷ Strong G4098 *πίπτω, νέτω* pipto peto , pip'-to, pet'-o, The first is a reduplicated and contracted form of the second (which occurs only as an alternate in certain tenses); probably akin to G4072 through the idea of *alighting*; to *fall* (literally or figuratively): - fail, fall (down), light on.

⁸ Strong H5307 *נָפַל* na phal, naw-fal', A primitive root; to *fall*, in a great variety of applications (intransitively or causatively, literally or figuratively): - be accepted, cast (down, self, [lots], out), cease, die, divide (by lot), (let) fail, (cause to, let, make, ready to) fall (away, down, -en, -ing), fell (-ing), fugitive, have [inheritance], inferior, be judged [by mistake for H6419], lay (along), (cause to) lie down, light (down), be (X hast) lost, lying, overthrow, overwhelm, perish, present (-ed, -ing), (make to) rot, slay, smite out, X surely, throw down.

fyra väsendena sade: "Amen". Och de äldste **föll ner** ("pipto") och **tillbad** ("proskuneo"). (SFB) honom som lever i evigheters evighet. (Textus Receptus)

Lammet blir nu föremål för uppmärksamheten och utpekas som den som är värdig att öppna bokrullen just därför att han blivit slaktad och med sitt blod köpt människor till att bli kungar och präster åt Elohim. Lägga märke till att när de fyra väsendena och de 24 äldste faller ner inför Lammet används inte båda orden "pipto/nafal" och "proskuneo/hishtachavà" utan bara det första av dessa ord. Änglarna faller här inte ner för Lammet.

Vi skall se ett annat exempel. I Uppenbarelseboken 7:10-12 står det skrivet:

*Och de ropade med hög röst: "Frälsningen tillhör **vår Gud, honom som sitter på tronen, och Lammet.**" Och alla änglar stod runt omkring tronen och kring de äldste och de fyra väsendena, och de **föll ner** ("pipto") på sina ansikten inför tronen och **tillbad** ("proskuneo") **Gud** och sade: "Amen. Lovet och priset, visheten och tacksägelsen, äran, makten och väldet tillhör **vår Gud** i evigheternas evigheter. Amen." (SFB)*

Lägg märke till att frälsningen tillerkänns både Elohim, som sitter på tronen, och Lammet. Men när det talas om att de föll ner och tillbad är Lammet inte inberäknat utan bara Elohim. I kapitel 5 föll inte änglarna ner inför Lammet. Det gör de inte heller här utan bara inför Elohim som de kallar för *vår Gud, honom som sitter på tronen*, som presenteras som någon annan än Lammet.

Vi kan se på ytterligare ett exempel i Uppenbarelseboken 11:15-18 där det står skrivet:

*Den sjunde ängeln blåste i sin basun. Då hördes i himlen starka röster som sade: "**Herraväldet över världen tillhör nu vår Herre och hans Smorde, och han skall vara konung i evigheternas evigheter.**" Och de tjugofyra äldste som satt på sina troner inför Gud, **föll ner** ("pipto") på sina ansikten och **tillbad** ("proskuneo") **Gud** och sade: "Vi tackar dig, Herre Gud, du Allsmäktige, du som är och som var, för att **du har tagit makten, din stora makt, och trätt fram som konung.** Folken vredgades, och din vredes dag har kommit, tiden när de döda skall dömas och när du skall löna dina tjänare profeterna och de heliga och dem som fruktar ditt namn, små och stora, och då du skall fördärva dem som fördärvar jorden." (SFB)*

Här talas om Messias andra tillkommelse då den Evige genom Honom kommer att ta herraväldet på jorden eftersom Messias är den Eviges agent. Åter igen finner vi orden "pipto" och "proskuneo" när det talas om att Elohim blev föremålet för tillbedjan. Dessa två ord syftar i denna text inte på Messias.

I Uppenbarelseboken 15:3-4 kan vi läsa följande:

*Och de sjöngo Moses', Guds tjänares, sång **och Lammets sång**: de sjöngo: "Stora och underbara äro dina verk, **Herre Gud, du Allsmäktige**; rättfärdiga och rätta äro dina vägar, du folkens konung. Vem skulle icke frukta dig, Herre, och prisa ditt namn? Du allena är helig, och alla folk skola komma och **tillbedja** ("proskuneo") **inför dig**. Ty dina domar hava blivit uppenbara." (1917)*

Observera att denna sång är både Moshès och Lammets. Svenska Folkbibeln har gjort en unik omskrivning genom att översätta med orden *sången till Lammet*. Ingen annan av de 30 översättningar jag tillfrågat översätter på liknande sätt. SFB har tydligen haft svårt att få in denna vers i sitt teologiska system och därför har man valt att skriva om texten för att den skall passa in.

Detta är alltså både Moshè och Lammets sång. Vad säger då denna sång? Jo, den säger att alla folk skall komma och tillbe inför *Herren Gud den Allsmäktige*. Lammet sjunger alltså samma sång som Moshè om att alla skall tillbedja inför den Evige. Uppenbarligen är inte Lammet föremål för den tillbedjan som det här talas om.

Sista exemplet finner vi i Uppenbarelseboken 19:4 där det står skrivet:

*Och de tjugofyra äldste och de fyra väsendena föll ner och **tillbad** ("proskuneo") **Gud som sitter på tronen**. De sade: "Amen. Halleluja!" (SFB)*

De fyra väsendena böjer sig ner i vördnadsfull tillbedjan inför Elohim som sitter på tronen. Lammet är inte heller här föremålet för tillbedjan.

Det enda exemplet på att man böjer sig inför Lammet finner vi i kapitel 5 där man erkänner Lammets värdighet att öppna den bokrulle som förlöser den Eviges domar över världen. Men i det fallet används inte ordet "proskuneo/hishtachavà" utan enbart "pipto/nafal". Det finns alltså en markering i hela den uppenbarelse som finns i denna bok om den himmelska gudstjänsten där ordet "proskuneo/hishtachavà" inte används till Lammet.

Är inte detta ett bevis för att Messias inte får samma vördnad i himlen som Han får som sitter på tronen?

Visst föll de fyra väsendena och de 24 äldste ner inför Lammet och erkände hans värdighet. Och visst erkände alla miljontals änglar att Lammet som blev slaktat *är värdigt att ta emot makten, rikedomen och visheten, kraften och äran, härligheten och tacksägelsen*. Men det står inte skrivet i Uppenbarelseboken att änglarna föll ner inför Lammet. Det står inte heller vid något annat tillfälle att Lammet blev föremål för "proskuneo/hishtachavà". I den himmelska tjänsten ser detta ord ut att vara förbehållet Honom som sitter på tronen och som har skapat allt.

När Yochanan vid ett par tillfällen föll ner ("proskuneo/hishtachavà") inför den ängel som förmedlat den uppenbarelse som Fadern hade gett Yeshua, blev han tillrättavisad och tillsagd att "proskuneo/hishtachavà" bara får ges åt Elohim (Upp 19:10, 22:19). I den himmelska världen får alltså enbart Elohim bli föremål för denna form av vördnad. Inte ens Lammet får den, bara Fadern. I himlen tillbes bara Fadern, ingen annan.

Det utesluter inte att Lammet får lovprisning och ära. Han säger tidigare vid ett tillfälle att alla skall ära Sonen som de ärar Fadern (Joh 5:23). Om man böjer sig i vördnad för Sonen och hedrar Honom som den Fadern har gjort Honom till och erkänner den värdighet som Han rättmätigt har fått genom sitt dödslidande, blir Fadern ärad genom Honom (Joh 14:13; Fil 2:11).

Fall där "proskuneo" förbjuds

I denna bok kommer vi inte att gå in på de förbud som finns mot att tillbe hedniska gudar (2 Mos 20:3-5). Vi skall inte heller tala om tillbedjan av demoner, vilddjuret, antimessias eller hans avbild (Upp 9:20; 13:4, 15).

Vi skall i stället studera några texter i de apostoliska Skrifterna där man förbjuds att utföra handlingen "proskuneo". Vi har redan nämnt lite om hur Yochanan blev hindrad att falla ner inför ängeln enligt Uppenbarelseboken 19:10; 22:8-9 där det står skrivet:

*Jag **föll då ner** ("pipto") för hans fötter för att **tillbe** ("proskuneo") honom, men han sade till mig: "Gör inte det! Jag är bara en medtjänare till dig och dina bröder,*

som har vittnesbördet om Jesus. **Gud skall du tillbe** ("proskuneo"). Ty Jesu vittnesbörd är profetians ande."...

Det är jag, Johannes, som har hört och sett detta. Och när jag hade hört och sett det, **föll jag ner** ("pipto") för att **tillbe** ("proskuneo") framför fötterna på ängeln som hade visat mig detta. Men han sade till mig: "Gör inte det! Jag är tjänare liksom du och dina bröder profeterna och de som håller fast vid orden i denna bok. **Gud skall du tillbe** ("proskuneo")." (SFB)

Tydligt gick Yochanan för långt när det gällde att uttrycka sin vördnad inför det himmelska sändebudet som visat honom allt detta. Lägga märke till att båda orden "pipto/nafal" och "proskuneo/hishtachavà" används för att beskriva det som Yochanan gjorde. Det var för mycket.

Det är intressant att jämföra med Uppenbarelseboken 3:9 där Yeshua uttryckligen säger att falska människor kommer att *falla ner* inför församlingsledarens fötter. Det märkliga är att ordet "proskuneo/hishtachavà" finns där och inte ordet "pipto/nafal". Detta är det enda stället i hela Uppenbarelseboken där någon annan än den som sitter på tronen blir föremål för denna typ av hedersbevisning med "proskuneo/hishtachavà".

Slutsatsen vi kan dra av detta är att man kan förstå ordet på olika sätt och bör tolka det utifrån sammanhanget.

Ett liknande förbud mot att tillbe någon annan än Elohim finner vi i Matteus 4 där fienden kom för att fresta Yeshua vid ett tillfälle då han var svag. I versarna 8-11 står det skrivet:

Därefter tog djävulen honom upp på ett mycket högt berg och visade honom alla riken i världen och deras härlighet. Och han sade: "Allt detta vill jag ge dig, om du faller ner" ("pipto") och tillber ("proskuneo") mig." Då sade Jesus till honom: "Gå bort, Satan! Ty det står skrivet: 'Herren, din Gud, skall du tillbe ("proskuneo"), och endast honom skall du tjäna.'" Då lämnade djävulen honom, och se, änglar trädde fram och tjänade honom. (SFB)

I denna text ser vi att satan erbjöd Yeshua makt över denna världens system om han var villig att böja sig ner inför honom och ge honom sin vördnad. Satan är en upprorisk ängel och därför ville han ta makten över Yeshua genom att få denna form av tillbedjan. Hade Yeshua böjt sig under satan hade han varit upprorisk mot sin Fader och begått samma synd som den förste Adam som blev erbjuden något liknande, om inte samma sak. Yeshua citerade från 5 Mosebok 6:13 och 10:20 de bud som den Evige gett i Toràn. Där finns ordet "jarè"⁹ som betyder "frukta" och inte ordet "hishtachavà".

Det finns många historiska källor som entydigt hävdar att Matityahu (Matteus) skrev på hebreiska.¹⁰ Därför lär originalet ha citerat ordet "jarè" från den hebreiska texten som Yeshua med all sannolikhet citerade inför satan. Det intressanta är dock att både den arameiska och den grekiska översättningen av Matteus använder ord som betyder "böja sig ner i vördnad" där det i Toràn står "frukta". Det lär oss att det finns ett samband mellan den tillbedjan som ges till den Evige och den fruktan man visar i bemärkelsen djup respekt. Den som böjer sig ner inför den Evige gör det med fruktan inför Hans mäktiga storhet och avskildhet. Han är den Högste och som sådan är Han värdig att fruktas och tjänas. Ingen annan är värd att vara föremål för sådan fruktan för ingen är avskild som Han.

⁹ Strong H3372 *ya re ' , yaw-ray'*, A primitive root; to *fear*; morally to *revere*; causatively to *frighten*: - affright, be (make) afraid, dread (-ful), (put in) fear (-ful, -fully, -ing). (be had in) reverence (-end), X see, terrible (act, -ness, thing).

¹⁰ Papias (150-170), Ireneus (170), Origenes (c:a 210), Eusebius (c:a 315), Epifanius (370), Jerome (382) och Ishodad (850).

Vi kan lära oss ytterligare en sak av texten i Matteus 4. Det är när Yeshua säger till satan att lämna honom eftersom man enbart får tillbe och tjäna den Evige. Om Yeshua själv skulle ha varit den Evige kommen i köttet, varför befallde han då satan att lämna honom? Skulle han då inte i stället ha befallt satan att böja sig ner och tillbe Honom? I stället för att ta den Eviges plats hänvisar Yeshua till Honom och säger att man enbart har rätt att frukta, tillbe och tjäna YHWH Elohim.

Vi skall här avsluta med ett sista exempel på felaktig tillbedjan. När aposteln Kefa blev sänd till hedningen Kornelius för att predika frälsningens budskap blev han mottagen med mycket djup respekt som uttrycktes på ett sätt som gjorde att det var risk för falsk tillbedjan.

I Apostlagärningarna 10:25-16 står det skrivet:

*När Petrus skulle gå in, kom Kornelius emot honom och **föll ner** ("pipto") för hans fötter och **tillbad** ("proskuneo"). Men Petrus reste honom upp och sade: "Stig upp! Också jag är en människa." (SFB)*

Av Kefas svar ser vi att Kornelius var på väg att ge honom något som en människa inte har rätt att få. Samma typ av svar såg vi att ängeln gav Yochanan när han föll ner inför honom för att ge honom sin hyllning. Ängeln sa: *Jag är bara en medtjänare till dig och dina bröder.* De som tjänar den Evige har alltså inte rätt att ta emot en typ av hedersbevisning som enbart får ges till den som de är satta att tjäna.

Naturligtvis erkände varken Yochanan ängeln eller Kornelius Kefa som den Högste. De visste mycket väl att de inte stod inför den Evige utan Hans representanter. Därför var det helt i sin ordning att uttrycka vördnad och respekt inför dessa sändebud. Men i båda fallen gick man över gränsen för vad som var tillåtet. Det finns alltså en gräns för hur mycket hedersbevisning man kan ge till en som står i den Eviges tjänst. Den Evige ger inte den ära som tillhör Honom till någon annan (Jes 42:8). Han tillåter inte heller någon att tillbe något skapat som om det vore Skaparen för det är, som vi sagt tidigare, första steget till avfall (Rom 1:25).

Sammanfattning

Om vi nu sammanfattar det vi sett hittills i detta kapitel kommer vi till slutsatsen att det grekiska ordet "proskuneo" har så gott som exakt samma betydelse som det hebreiska ordet "hishtachavà" har i Tanach (GT) och används på ett liknande sätt i de grekiska översättningarna av de apostoliska Skrifterna (NT). Det innebär då att ordet kan betyda tillbedjan av den Evige både när det gäller offerttjänsten och när det gäller att i djup vördnad falla ner inför Honom i fruktan och bävan och erkänna Hans överhöghet över allt skapat. Det innebär också att ordet kan stå för ett yttre bevis för en inre respekt för de tjänare som den Evige sänder ut att representera Honom. Men det kan också stå för en stark yttre hedersbevisning inför andra människor som har en uppsatt position.

När Avraham, Lot, Bilam och Yehoshua föll ner till marken inför änglar innebar det inte att de tillbad dessa änglar. Men när Yochanan föll ner för ängelns fötter på Patmos blev han beordrad att resa sig upp för han hade gått för långt. Vad var skillnaden mellan det ena och det andra? Den yttre handlingen var exakt likadan. Skillnaden låg i hjärtats inställning. Det är alltså hjärtat som avgör om det är fråga om sann vördnad eller falsk tillbedjan inför den Eviges utsända tjänare.

När Yosefs bröder böjde sig ner till marken för honom, när David böjde sig till marken för kung Shaul och hans son Yonatan, och när folket böjde sig ner till marken inför kung David var det inte fråga om att tillbe dessa människor eller erkänna dem som gudar. Lika

lite tillbad låntagaren långgivaren i Matteus 18 eller de falska människorna församlingsledaren i Filadelfia enligt Uppenbarelseboken 3. Men när Kornelius faller ner inför Kefa blir han tillsagd att resa sig upp för han hade gått för långt. Vad var skillnaden mellan det ena och det andra? Den yttre handlingen var exakt likadan. Skillnaden låg i deras hjärtans inställning. Utåt sett kan det se ut som tillbedjan, men det är ändå hjärtat som avgör i vilken position man sätter den som man hedrar när man faller ner inför honom.

Tillbads då Yeshua av de vise männen från Babylon, den blindfödde mannen som blivit helad, den demonbesatte mannen eller av lärjungarna i båten? Tillbad man honom efter uppståndelsen och kommer änglarna att tillbe honom när han åter träder in i världen?

Jag lämnar över till läsaren att själv avgöra det.

Faktum är dock att man med hjälp av Skrifterna inte kan bevisa att Yeshua fick samma tillbedjan som Fadern, inte ens i den klaraste uppenbarelsen vi har av den himmelska gudstjänsten.

Argument som grundar sig på texter som säger att man tillbad Yeshua och att han därför måste vara den Evige håller inte vid ett närmare studium av Skrifterna.